

Asia: VN/10556/2024

## **Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi yleistukea koskevaksi lainsäädännöksi**

### **Lausunnonantajan lausunto**

#### **1. Yleistä lausuttavaa esityskokonaisuudesta**

Ensi- ja turvakotien liitto on lapsi- ja perhejärjestö, joka tarjoaa monipuolista tukea haavoittuvissa elämäntilanteissa eläville lapsille ja perheille, ehkäisee väkivaltaa sekä vahvistaa vanhemmuutta, eron käsittelyä ja turvallisia ihmissuhteita. Haluamme kiinnittää huomiota erityisesti lasten ja lapsiperheiden tilanteeseen yleistukea koskevassa lakiesityksessä.

Lakiesitys liittyy hallitusohjelman tavoitteeseen toteuttaa perusturvan uudistus, joka parantaa työnteon kannattavuutta, sujuvoittaa sosiaaliturvaa ja yksinkertaistaa etuuksia sosiaaliturvakomitean välimietinnön tekemät suositukset ja selvitykset huomioiden. Tavoitteet ovat sinällään lähtökohtaisesti kannatettavia. Sosiaaliturvakomitean mukaan perusturvaetuuden myöntämisen ehdot ja perusteet olisivat erilaiset riippuen elämäntilanteesta. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna lapsiperheiden ja lasten asema ei tule riittävästi huomioiduksi lakiesityksessä.

Yleistuki tarkoittaisi osalle tuensaajista käytännössä kiristystä tuen saamisehtoihin suhteessa nykyiseen peruspäivärahaan, jolloin yksinkertaistaminen tarkoittaa sosiaaliturvan tason heikentämistä. Ottaen huomioon lakiesityksen laajuuden ja sen yhdessä muiden kokonaisuuteen liittyvien lakiesitysten muodostaman kokonaisuuden, on valmistelu- ja voimaantuloaikataulu tiukka, ja sille olisi tullut varata enemmän valmisteluaikaa ja tehdä perusteellinen kokonais-, yhteis- ja lapsivaikutusten arviointi huomioiden jo aiemmin lapsiin ja lapsiperheisiin kohdistuneet sosiaaliturvan tason heikennykset. Nyt esitys on liitetty jo valtion vuoden 2026 talousarvioesityksen yhteyteen.

#### **- Lausuttavaa esityksen vaikutuksista kotitalouksiin**

Lakiesityksen vaikutusten arviointia on tehty SISU-mallilla THL:n toimesta. Kuten lakiesityksen vaikutusten arvioinnissa (s.26) todetaan, liittyy arviointiin "paljon epävarmuuksia ja suurimmat haasteet arvioinnissa liittyvät tarveharkinnassa ja osittaisessa työmarkkinatuessa huomioitaviin

tuloihin. Lisäksi arviointiin liittyy osittain samoja epävarmuuksia, kuin liittyi yhteisvaikutusten arviointiin." On huomattava, että vaikka arvioinnissa on huomioitu syksyyn 2024 mennessä tehdyt sosiaaliturvan muutokset, on mallin pohjana käytetty vuoden 2022 väestöaineistoa. Tämän epävarmuustekijöitä sisältävän arvion mukaan suurimmalla osalla etuus ei muuttuisi. Tässäkin arviossa kuitenkin noin 3 000 lapsiperheellä (joista lähes 500 yksinhuoltajaperhettä) tulot tulisivat pienentymään. Suurimmalla osalla tulojen pienentyminen olisi 10-100 euroa kuukaudessa, mutta osalla myös tätä enemmän. Pienituloisissa talouksissa nämä leikkaukset ovat merkittäviä. Lisäksi on huomiotava, että jo aiemmin sosiaaliturvaan tehdyt leikkaukset ovat mahdollisesti kohdistuneet osittain samaan ryhmään ja erityisen haastavasti lapsiperheisiin. Apulaisoikeuskansleri on myös perustellusti kiinnittänyt huomiota tätä lakiesitystä koskevassa lausunnossaan perustuslakivaliokunnan kantaan, jonka mukaan vaikutusarvioiden laadinnassa erityistä huomiota on syytä kiinnittää niihin tapauksiin, joiden kohdalla negatiiviset vaikutukset ovat suurimmillaan tapausten mahdollisesta vähäisestä määrästä huolimatta (PeVL 51/2017 vp, s. 3–4).

Päätösesitys on yhdessä monien aiempien sosiaaliturvaan hallituskaudella tehtyjen heikennysten kanssa vastoin YK:n lapsen oikeuksien komitean Suomelle vuonna 2023 antamia suosituksia, joiden mukaan lapsille turvattaisiin riittävä toimeentulo välttämällä sellaisia sosiaaliturvan leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa oleviin lapsiin. Lakiesityksen perheisiin kohdistuvat leikkaukset eivät ole myöskään järkevää perhe- ja väestöpolitiikkaa tilanteessa, jossa syntyvyys on historiallisen matalalla tasolla.

Nyt yleistukeen liittyvässä tarveharkinnassa ei huomioitaisi lapsiperheitä ja lapsia, kuten työmarkkinatuessa nykyisin. Lapsiperheitä koskettavien erityissääntöjen tarkoitus on ollut suojella lapsia ja huomioida lapset erityisen haavoittuvana ryhmänä. Lähtökohtaisesti lapsiperheissä, joissa on työttömyyttä ja köyhyyttä, lapset ovat muita suuremmassa syrjäytymisriskissä ja haavoittuvammassa asemassa.

Esityksen perusteella yleistuen taso säilyisi ennallaan suhteessa nykyiseen perusturvaan. On kuitenkin huomiotava, että sen taso on jo nykyisellään heikentynyt ja riittämätön. Lisäksi tulojen pienentyminen on kohdistunut työttömyydestä kärsiviin kotitalouksiin, joissa on lapsia (Perusturvan riittävyys 2023-2025 : Hallituskauden väliarviointi). Ensi- ja turvakotien liiton selvityksen mukaan lapsiperheiden sosiaaliturvaan kohdistetut muutokset näkyvät kasautuvasti taloudellisina ja muina vaikeuksina jo nyt lapsiperheiden tilanteissa.

- **Lausuttavaa esityksen vaikutuksista toimeenpanijoihin**

-

- **Lausuttavaa esityksen muista vaikutuksista**

-

- **Lausuttavaa yleistukilain yleisistä säännöksistä (1 luku)**

-

- Lausuttavaa yleistuen saamisen työvoimapoliittisista edellytyksistä (2 luku)
  -
- Lausuttavaa yleistuen määräytymisperusteista (3 ja 4 luvut)
  -
- Lausuttavaa yleistuen toimeenpanosta ja muutoksenhausta (5 ja 6 luvut)
  -
- Lausuttavaa yleistuen tietojen saamista ja luovuttamista koskevista ehdotuksista (7 luku)
  -
- Lausuttavaa yleistuen rahoituksesta (8 luku)
  -
- Lausuttavaa yleistukilain ehdotetusta voimaantulosta (9 luku)
  -
- Muuta lausuttavaa ehdotetusta yleistukilaista
  -
- Lausuttavaa peruspäivärahaa koskevien säännösten kumoamista koskevasta ehdotuksesta
  -
- Lausuttavaa työmarkkinatukea koskevien säännösten kumoamista koskevasta ehdotuksesta
  -
- Muuta lausuttavaa työttömyysturvalakiin ehdotetuista muutoksista
  -
- Lausuttavaa yleistuen saajalle järjestettävien työnhakukeskusteluiden jaksosta
  -
- Lausuttavaa yleistuen saajalle järjestettävien työnhakukeskusteluiden sisällöstä
  -
- Muuta lausuttavaa työvoimapalveluiden järjestämislakiin ehdotetuista muutoksista
  -

**Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta**

-

**Laki työttömyyskassalain muuttamisesta**

-

**Laki yleisestä asumistuesta annetun lain 12 §:n 2 momentin muuttamisesta**

-

**Laki eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 annetun lain muuttamisesta**

-

**Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta**

-

**Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisesta**

-

**Laki takuueläkkeestä annetun lain 19 §:n muuttamisesta**

-

**Laki kansaneläkelain muuttamisesta**

-

**Laki työntekijän eläkelain muuttamisesta**

-

**Laki yrittäjän eläkelain muuttamisesta**

-

**Laki maatalousyrittäjän eläkelain 32 ja 46 §:n muuttamisesta**

-

**Laki merimieseläkelain muuttamisesta**

-

**Laki julkisten alojen eläkelain muuttamisesta**

-

**Laki työtapaturma- ja ammattitautilain 141 §:n muuttamisesta**

-

**Laki maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain 97 §:n muuttamisesta**

-

**Laki asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa annetun lain 7 §:n muuttamisesta**

-

**Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta**

-

**Laki maatalousyrittäjien lomituspalvelulain 4 §:n muuttamisesta**

-

**Laki työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetun lain 7 §:n muuttamisesta**

-

**Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta**

-

**Laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskuksesta annetun lain 3 a §:n muuttamisesta**

-

**Laki työsopimuslain 12 luvun 3 §:n muuttamisesta**

-

**Laki merityösopimuslain 12 luvun 3 §:n muuttamisesta**

-

**Laki kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta annetun lain 45 §:n muuttamisesta**

-

**Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 2 ja 31 a §:n muuttamisesta**

-

**Laki tuloverolain 93 §:n muuttamisesta**

-

**Laki evankelis-luterilaisen kirkon viranhaltijasta annetun lain 60 §:n muuttamisesta**

-

**Laki opintotukilain 6 §:n muuttamisesta**

-

**Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 20 ja 21 §:n muuttamisesta**

-

**Laki ulosottokaaren muuttamisesta**

## Laki oikeudenkäynnistä vakuutusoikeudessa annetun lain 6 §:n muuttamisesta

### 4. Muuta lausuttavaa

Aiemmin toteutetut etuuksien leikkaukset ja muut sosiaaliturvaan kohdistetut muutokset näkyvät kasautuvasti ja suurina vaikeuksina jo nyt lapsiperheiden tilanteessa (ks. esim. Ensi- ja turvakotien liitto 2024: Jokaisen numeron takana on ihminen - Lapsiperheiden kokemuksia taloudellisesta tilanteestaan kesällä 2024). On välttämätöntä, että hallitus kohtuullistaa tehtyjä leikkauksia, jotta etuuksia saavilla ja niistä riippuvaisilla lapsiperheillä on mahdollisuus pärjätä. On tehtävä jatkuvaa ja systemaattista lapsivaikutusten arviointia sekä otettava sen tulokset huomioon päätöksenteossa. Lapsiperheköyhyyden vähentämiseen on määrätietoisesti tartuttava ja pidettävä kiinni sitoumuksesta vähentää köyhyydessä elävien lasten määrää 30 000 lapsella vuoteen 2030 mennessä. (STM 2022; STM 2024) Sosiaaliturvauudistusta on määrätietoisesti jatkettava ja suunnitellun yleistuen tason on oltava riittävä, jotta sen varassa olevilla on mahdollisuus pärjätä.

Vauva-ajan köyhyys vaurioittaa erityisen vakavasti ja elämänmittaisesti. Taloudelliset vaikeudet synnyttävät vanhemmille stressiä ja ahdistusta, mitkä aiheuttavat vauvalle lisäksi emotionaalista köyhyyttä, kun vanhemman voimavarat eivät riitä läsnäolevaan vuorovaikutukseen ja vauvan tarpeisiin vastaamiseen. Vauvaperheköyhyyden poistamiseksi, taloudellisen tuen ja vauvaperheille suunnattujen palvelujen parantamiseksi tarvitaan konkreettinen suunnitelma.

Ensi- ja turvakotien liiton tekemän selvityksen (2024) perusteella taloudelliset vaikeudet ovat lisänneet perheissä ristiriitoja, vaikeuttaneet lasten kanssa pärjäämistä ja tuottaneet lasten pahoinvointia. Järjestöissä tarjolla olevan varhaisen ja matalan kynnyksen tuen jatkuvuus ja toimintaedellytykset on turvattava ja kehitettävä perhepalvelujen saatavuutta hyvinvointialueilla. Mielenterveyspalveluihin pääsyä on parannettava, jotta apua saadaan ahdistukseen, masennukseen ja muihin mielenterveysongelmiin.

Perheiden ylivelkaantumista on ehkäistävä tehostamalla talousneuvontaa ja kehittämällä sosiaalista luototusta paremmin perheiden taloudellisen ahdingon helpottamiseksi. Hyvinvointialueilla on taloudellisesta tiukkuudesta huolimatta varmistettava resurssien riittävyys ehkäisevään ja täydentävään toimeentulotukeen, jotta yllättävissä tilanteissa lapsiperheiden taloudellinen ahdinko ei kasva. Sosiaalityöntekijöiden tuki on varmistettava toimeentulotukea saaville perheille, joilla tilanteeseen liittyy myös muuta tuen tarvetta.

Osa-aikatyön tekeminen on perheille tärkeä keino parantaa omaa toimeentuloaan. Osalle se on ainut mahdollisuus alentuneesta työkyvystä tai perhetilanteesta johtuen olla mukana työelämässä. Työttömyysturvan suojaosan poistaminen on merkinnyt sitä, että osa-aikatyön tekeminen ei näytä enää olevan mahdollista, koska sillä ei elä. Tulisi kehittää myös muita keinoja, jotka kannustavat osa-aikatyön tekemiseen ilman, että se vaarantaa sosiaaliturvan. Tarvitaan edelleen perhe-elämän ja

työelämän yhteensovittamista tukevien ratkaisujen kehittämistä, jotta lapsiperheet voivat osallistua työelämään ja samalla huolehtia lasten tarpeista riittävän hyvin.

Siltaniemi Aki  
Ensi- ja turvakotien liitto ry